

Dijital hayatta korunması gereken emanetler

Ahmet TÜRK BEN, 27.7.2026

<https://www.haber7.com/yazarlar/ahmet-turkben/3646545-dijital-hayatta-korunmasi-gereken-emanetler>

İslam'ın hayatı kuşatan büyük gayelerinden biri, insanı ve ona emanet edilen temel değerleri korumaktır. Bu gaye, klasik fıkıh düşüncesinde Makâsıdü's-Şerîa çerçevesinde ele alınır. Allah'ın emir ve yasakları, kulların dünya ve ahiret saadetini temin etmeyi, maslahatlarını gözetmeyi ve zararları ortadan kaldırmayı hedefler. Bu büyük gayenin temelinde **canın, aklın, dinin, neslin ve malın korunması** yer alır.

Araçlar değişse de korunması gereken emanetler değişmez. Her çağ, insanın karşısına yeni imkânlarla birlikte yeni imtihanlar çıkarmıştır. Bugün aynı beş emanet, dijital dünyanın içinde farklı biçimlerde sınanmaktadır. Ekranın içinde de can vardır, akıl vardır, din vardır, nesil vardır, mal vardır.

Hepsi emanet. Hepsi korunmayı bekliyor.

CAN EMNİYETİ: BEDENİN, RUHUN VE İNSANLIK ŞEREFİNİN KORUNMASI

Can emniyeti, insanın hayatını, beden sağlığını, ruh huzurunu ve iç dengesini koruma sorumluluğudur. Dijital dünyada bu emanet; sağlığı zedeleyen alışkanlıklardan, bağımlılık üreten mecralardan, siber zorbalıktan ve kişiyi umutsuzluğa sürükleyen dijital baskılardan korunmayı da içine alır. Bir mesaj, bir yorum, bir ifşa ya da bir linç dalgası, kimi zaman dışarıdan görünmeyen fakat insanın içinde derinleşen yaralar açabilir.

Dijital ortamda beden çoğu zaman sessizce yıpranır. Uzun süre hareketsiz kalmak, uykunun ekran ışığıyla bölünmesi, geceyi gündüze çeviren kullanım alışkanlıkları, düzensiz beslenme ve sürekli çevrim içi olma baskısı zamanla insanın fiziksel direncini zayıflatabilir. Ekran başında geçirilen her saat yalnız vakitten eksilmez; bazen uykudan, hareketten, dinlenmeden ve bedensel dengeden de alınır.

Peygamberimizin şu ikazı, bedenin de korunması gereken bir emanet olduğunu hatırlatır:

“Bedeninin senin üzerinde hakkı vardır.” (Buhârî, Savm, 51)

Can emniyeti, ruh dünyasının korunmasını da gerektirir. Sürekli karşılaştırma, beğenilme arzusu, görünür olma baskısı ve başkalarının hayatlarına bakarak kendi hayatını değersiz görme eğilimi insanın iç huzurunu aşındırabilir. Dijital mecralarda herkesin mutlu, başarılı ve kusursuz görüldüğü bir akışın içinde kişi kendi hayatını eksik, yetersiz ve anlamsız zannedebilir. Oysa ekranda görülen hayat, çoğu zaman hayatın tamamı değil, seçilmiş bir kesittir.

İnsanın değeri, dijital dünyanın geçici ölçüleriyle belirlenemez. Yüce Rabbimiz insanın yaratılıştan taşıdığı şerefi şöyle bildirir:

“Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık...” (İsrâ, 17/70)

Siber zorbalık, küçümseme, dışlama, alay, tehdit ve mahrem görüntülerin yayılması da can emniyetini doğrudan ilgilendirir. Dijital ortamda söylenen sözün tesiri sanal kalmaz; gerçek bir insanın kalbine, itibarına ve yaşama sevincine dokunur. Ekranın arkasında yazılan bir cümle, karşı tarafta uzun süre taşınan bir yaraya dönüşebilir. Bu sebeple dijital şiddeti hafife almak, Allah'ın şerefli kıldığı insanın şerefine yönelen zararı görmezden gelmek anlamına gelir.

Canı korumak, açık tehlikelerden sakınmanın yanında kişinin kendi sınırlarını fark etmesini de gerektirir. Yorulduğunda durmak, bunaldığında destek istemek, dijital baskının altında ezilmemek ve ruhunu sürekli kıyasın insafına bırakmamak da bu emanete dâhildir. Ailelerin ve eğitimcilerin sorumluluğu, ekran süresini denetlemenin yanı sıra çocukların ve gençlerin ruh hâllerini, yalnızlıklarını, korkularını ve maruz kaldıkları dijital baskıları fark etmektir.

Can emniyeti, dijital hayatın insana hizmet edecek ölçüde tutulmasını; beden, ruhun ve insanlık şerefine ekranın hızına ve kalabalığına feda edilmemesini gerektirir.

AKIL EMNİYETİ: MUHAKEMEYİ, HAKİKAT DUYGUSUNU VE ZİHNÎ İSTİKAMETİ KORUMAK

Akıl emniyeti, hakikati aramaya, doğruyu yanlıştan ayırmaya ve sağlıklı hüküm vermeye elverişli zihnî melekelerin korunmasıdır. Dijital dünya aklı yalnızca yanlış bilgiyle yormaz; sürekli uyarılma, yüzeysellik, dikkat dağınıklığı ve faydasız meşguliyetlerle de örseler.

Düşünmeyi körelten, muhakemeyi zayıflatan, insanı aceleci ve tepkisel hâle getiren her alışkanlık akıl emniyetiyle doğrudan ilgilidir.

Dijital dünyada akli korumanın ilk şartlarından biri, karşılaşılan her [haberi](#) ve iddiayı araştırmadan kabul etmemektir. Kur'an-ı Kerim, bilgisizlikle başkalarına zarar vermemek için haberin doğruluğunu araştırmayı emreder:

“Ey iman edenler! Bilmeden birilerine zarar verip de sonra yaptığınıza pişman olmamanız için, yoldan çıkmışın biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın.”
(Hucurât, 49/6)

Bu ilahî ölçü, dijital çağda daha da önemli hâle gelmiştir. Başlığı okumakla yetinmek, kaynağı belirsiz bir bilgiyi paylaşmak, kesilmiş görüntüler üzerinden hüküm vermek veya güçlü bir üslubu sağlam bir delil sanmak aklın selametini zedeler. **Doğruluğu araştırılmamış bilgi, yalnızca zihni yanıltmaz; insanları, ilişkileri ve toplumsal güveni de yaralayabilir.**

Aklı tehdit eden bir başka tehlike, sorgulamayı hakikate ulaşmanın vasıtası olmaktan çıkarıp sürekli şüphe üretmenin aracına dönüştüren yaklaşımlardır. Soru sormak, düşünmek ve delil aramak aklın tabii vazifesidir; ancak hiçbir cevabı yeterli görmeyen, her hakikati yeniden tartışmaya açan ve kesinliği baştan reddeden bir zihin, zamanla düşünme kabiliyetini güçlendirmek yerine yönünü kaybedebilir.

Sürekli sorgulamak, her zaman derin düşünmek anlamına gelmez; bazen hiçbir hakikate bağlanamayan dağınık bir zihnin hâline dönüşebilir. Şüphe, araştırmayı başlatan geçici bir merhale olduğunda faydalıdır. Kalıcı bir düşünme biçimine dönüştüğünde ise insanı cevaplardan uzaklaştırıp bitmeyen bir tereddüdün içinde bırakabilir.

Aklı tek ve sınırsız ölçü kabul eden yorumlar da bu savrulmayı besleyebilir. Özellikle nasları yalnızca çağdaş aklın kabulleriyle uyumlu oldukları ölçüde anlamlı sayan yaklaşımlar, aklın imkânlarıyla birlikte sınırlarını da gözden geçirir. Böyle bir tutum, akli hakikati anlamaya çalışan bir imkân olmaktan çıkarıp hakikat üzerinde hüküm veren mutlak bir otoriteye dönüştürebilir. Oysa aklın selameti, kendi kudretini bilmesi kadar sınırlarını da tanımasına bağlıdır. Sağlam akıl, vahyi anlamaya çalışır; vahyi kendi sınırlı

kavrayışına mahkûm etmez. Bilmediği yerde tevazu gösterir, anlayamadığı hususta acele hüküm vermez ve insan idrakinin her hakikati bütünüyle kuşatamayacağını kabul eder.

Kur'an-ı Kerim, akıl sahiplerini her sözü sorgusuzca reddeden veya kabul eden kimseler olarak tanıtmaz. Onlar sözü dinler, değerlendirir ve en güzeline uyarlar:

“Söylenenleri dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarımı müjdele! İşte Allah’ın doğru yolu buldurduğu kimseler onlardır, asıl akıl ve iz’an sahipleri de onlardır.” (Zümer, 39/18)

Ayet-i kerime, sağlıklı muhakemenin iki yönünü birlikte gösterir: Dinlemek ve seçmek. Akıl sahibi kişi farklı sözleri işitir; ancak hepsini aynı değerde görmez. Delili, kaynağı, maksadı ve doğuracağı sonucu değerlendirerek hakikate en uygun olanın peşinden gider.

Dijital mecralarda kesin hükümler, kışkırtıcı sorular ve entelektüel görünüm taşıyan iddialar hızla yayılmaktadır. Bir düşüncenin karmaşık, aykırı veya sarsıcı oluşu onun doğru olduğunu göstermez. Aynı şekilde çok paylaşılması, yüksek sesle savunulması ya da tanınmış bir kişi tarafından dile getirilmesi de hakikat ölçüsü sayılamaz.

Akıl emniyeti, her sözü şüpheyile karşılamaktan ve her iddiayı hayranlıkla kabul etmekten sakınmayı gerektirir. Sağlam muhakeme acele hükümden uzak durur; kavramları yerli yerine koyar, hakikati gösteriden ve bilgiyi kanaatten ayırır.

Aklımızı korumak, düşünmekten vazgeçmek yerine düşünmeyi disipline etmektir. Şüpheyi geçici bir araştırma basamağı olarak kullanmak, onu kalıcı bir zihnî iklime dönüştürmemektir. Kaynağı araştırmak, delili tartmak, ehline danışmak ve hüküm vermekte acele etmemek bu disiplinin parçalarıdır. **Böylece akıl, bitmeyen soruların içinde yorulan ve dağılan bir güç olmaktan çıkar; hakikati arayan, ölçen, ayıran ve sonunda istikamet bulan bir melekeye dönüşür.**

DİN EMNİYETİ: İMANI, İBADET HASSASİYETİNİ VE SAHİH İSTİKAMETİ KORUMAK

Din emniyeti, inancın doğru öğrenilmesi, sahih biçimde yaşanması ve korunmasıdır. Kaynağı belirsiz bilgiler, bağlamından koparılmış fetvalar, hurafeler ve inancı zedeleyen içerikler bu alanı daha hassas hâle getirir. Dinimizi, karşımıza çıkan her dijital içerikten öğrenemeyiz. Din emniyeti; sahih kaynağa yönelmeyi, ehil kimselerden istifade etmeyi ve ulaşılan bilgiyi hikmetle süzmeyi gerektirir.

Kur'an-ı Kerim, insanın bilmediği meselelerde ilim sahiplerine müracaat etmesini öğütler:

“Eğer bilmiyorsanız bilgi sahibi olanlara sorun.” (Nahl, 16/43)

Bu ilahî ölçü, dijital çağda daha da önem kazanmıştır. Dinî bir konuda konuşabilmek için yalnızca edebi konuşmaya, tumturaklı sözler söylemeye, etkili üsluba, geniş takipçi kitlesine veya bazı kavramlara aşinalığa sahip olmak yeterli değildir. Dinî bilginin ehliyet, usul, kaynak ve istikametle birlikte değerlendirilmesi gerekir. **Din adına söylenen sözün güvenilirliği, söyleyen kişinin görünürlüğünden önce dayandığı kaynağa ve ilmi ehliyetine bağlıdır.**

Dijital mecralarda din adına konuşan herkes aynı istikameti temsil etmez. Bir zamanlar dinî meselelerle yoğun biçimde meşgul olmuş, zamanla ibadet hassasiyetini kaybetmiş, bilgiyi amelden koparmış, günahlarla arasına mesafe koyamamış, imanî bağlılığı zayıflamış veya psikolojisi bozuk kimselerin yorumları da dikkatle değerlendirilmelidir. Geçmişte çok okumuş ya da dinî kavramlara hâkim görünmek, bugün söylenen her sözün sahih ve güvenilir olduğunu göstermez.

Bilgi, insanı ibadete, takvaya, güzel ahlâka ve istikamete yaklaştırdığı ölçüde bereket kazanır. Dinî bilgiyi yalnızca zihinsel bir meşguliyet veya tartışma malzemesi hâline getirmek, bilgi ile hayat arasındaki bağı zayıflatabilir. **Amelden kopan bilgi, insanı dönüştüren bir rehber olma vasfını zamanla kaybedebilir.**

Kur'an'ı sünnetten, ilim geleneğinden ve ümmetin ortak birikiminden kopararak yalnızca aklın ölçülerine göre yorumlayan yaklaşımlar da din emniyeti açısından ciddi riskler taşır. Akli vahyin önüne geçiren, nasları çağın kabullerine uydurmaya çalışan ve sünneti etkisizleştiren yorumlar, başlangıçta sorgulama ve yenilenme diliyle ortaya çıkabilir. Bu yöneliş zamanla dinin hükümlerini aşındırmaya, kesin hakikatleri tartışmalı hâle getirmeye, ibadeti önemsizleştirmeye ve kişiyi inkâra kadar sürükleyen bir zihnî savrulmaya dönüşebilir.

Kerim Kitabımız, anlaşmazlığa düşülen konularda başvurulacak ölçüyü açıkça bildirir:

“Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz, Allah’a ve âhiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah’a ve Peygamber’e götürün.” (Nisâ, 4/59)

Ayet-i kerime, dinî meselelerde son ölçünün kişisel kanaatler, çağın geçici kabulleri veya dijital çoğunluk olmadığını hatırlatır. İhtilaflar, Kur'an'ın ve Resulullah'ın sünnetinin

rehberliğinde değerlendirilir. **Sahih istikamet, vahiy ile sünneti karşı karşıya getirmek yerine ikisini birlikte anlamayı gerektirir.**

Peygamberimiz de ümmetine bırakılan bu iki temel rehberi şöyle bildirmiştir:

“Size iki şey bırakıyorum; onlara sımsıkı sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmazsınız: Allah’ın Kitabı ve Peygamberinin sünneti.” (Muvatta’, Kader, 3)

Açıkça din karşıtı içeriklerin yanı sıra dinî bir dil kullandığı hâlde imanı şüpheyeye düşüren, ibadeti değersizleştiren, haramları sıradanlaştıran, sünneti küçümseyen ve vahyi yalnızca aklın onayına bağlı hâle getiren paylaşımlardan da zihnimizi, kalbimizi ve neslimizi korumamız gerekir. Özellikle gençlerin etkileyici üslup, yüksek takipçi sayısı, aykırı söylem veya entelektüel görünüm sebebiyle her dinî yorumu güvenilir kabul etmemeleri önemlidir.

Bir sözün dinî kavramlarla kurulmuş olması, onun insanı sahih bir istikamete yönelttiğini tek başına göstermez. O sözün imanı güçlendirip güçlendirmedigine, ibadet hassasiyetini besleyip beslemediğine, haramlar karşısındaki duyarlılığı koruyup korumadığına ve kişiyi güzel ahlâka yaklaştıırıp yaklaştıırmadığına da bakılmalıdır.

Din emniyeti, yanlış bilgidен korunmanın yanında imanı gevşeten, ibadetten soğutan, günaha karşı hassasiyeti körelten ve kişiyi hakikatten uzaklaştııran zihnî iklimlerden sakınmayı da gerektirir.

Ölçümüz şahısların şöhreti, hitabeti veya geçmiş birikimi olamaz. **Kur’an’a, sünnete, sahih ilme, ibadete, güzel ahlâka ve ümmetin güvenilir ilim mirasına bağlılık, dinî bilginin istikametini belirleyen temel ölçülerdir.**

NESİL EMNİYETİ: AİLEYİ, MAHREMİYETİ VE SAHİH AİDİYETİ KORUMAK

Nesil emniyeti, aile yapısının, iffetin, mahremiyetin ve sağlıklı kuşak devamının korunmasıdır. Çocukların erken yaşta uygunsuz içeriklere maruz kalması, mahremiyet duygusunun zayıflaması, teşhir kültürünün normalleşmesi ve gençlerin kimlik arayışının dijital kalabalıklara teslim edilmesi nesil emniyeti açısından ciddi birer imtihandır. Yüce Kitabımız, insanın sorumluluğunu yalnız kendi hayatıyla sınırlamaz; ailesini koruma vazifesini de açıkça hatırlatır:

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”
(Tahrîm, 66/6)

Bu ilahî ikaz, aileyi korumanın yalnız maddî ihtiyaçları karşılamakla tamamlanmadığını gösterir. Çocuğun inancı, ahlâkı, iffeti, mahremiyeti, zihnî gelişimi ve karşılaştığı içerikler de ebeveyn sorumluluğunun içindedir. Dijital çağda aileyi korumak; çocuğun hangi sitelere girdiğini bilmenin yanında, hangi düşüncelerden etkilendiğini, kimleri örnek aldığını ve hangi değer dünyasının içinde yetiştiğini de fark etmeyi gerektirir. Dijital dünya, çocuklara ve gençlere yalnızca bilgi sunmaz; davranış kalıpları, hayat tarzları, güzellik ölçüleri, başarı anlayışları ve rol modeller de taşır. Sürekli tekrar edilen görüntüler ve söylemler, zamanla normal kabul edilenle arzu edilen arasındaki sınırı değiştirebilir. Çocuk, henüz sağlam bir değer dünyası kurmadan dijital akışın içinde bırakıldığında, neyi ve niçin benimsemesi gerektiğini kavramadan başkalarının tercihlerini taklit etmeye başlayabilir.

Mahremiyet duygusunun aşınması da nesil emniyetinin temel meselelerinden biridir. Özel hayatın görünürlük uğruna paylaşılması, aile içi mahremiyetin sıradanlaştırılması, çocukların görüntülerinin ölçsüz biçimde yayımlanması ve bedenin sürekli teşhir edilen bir nesneye dönüştürülmesi, yeni neslin sınır bilincini zayıflatabilir.

Mahremiyet, saklanan bazı bilgilerden ibaret bir alan değildir; insanın haysiyetini, ailesini ve iç dünyasını koruyan ahlâkî bir perdedir.

Gençlerin kimlik arayışları da dijital ortamda kolayca yönlendirilebilir. Beğeni sayısı, takipçi kitlesi, popüler dil ve geçici eğilimler, gencin kendisini nasıl görmesi gerektiğine dair güçlü baskılar üretebilir. Kendi ailesinden, kültüründen, inancından ve tarihî aidiyetinden beslenemeyen genç, dijital kalabalıkların sunduğu hazır kimliklere daha açık hâle gelebilir. Bu sebeple nesil emniyeti, zararlı içeriklerden korunmanın yanında sahil aidiyet duygusunun güçlendirilmesini de gerektirir.

Peygamberimiz, aile içindeki bu sorumluluğu şöyle ifade eder:

“Hepiniz birer çobansınız/yöneticisiniz ve hepiniz yönettiklerinizden mesulsünüz.”
(Buhârî, Ahkâm, 1)

Bu sorumluluk, yalnız yasak koymayı ve denetlemeyi içermez. Çocukla konuşmak, onun merakını anlamak, gördüklerini birlikte değerlendirmek, güven ilişkisi kurmak ve iyi örnek

olmak da aynı sorumluluğun parçalarıdır. Sürekli kontrol edilen fakat kendisine güvenilmeyen bir çocuk, denetimden çıktığında daha savunmasız kalabilir. Erdemlerin anlamını kavrayan, sınırların hikmetini bilen ve ailesiyle açık bir iletişim kurabilen çocuk ise dijital ortamda daha güçlü bir iç denetim geliştirebilir.

Kur'an'da Hazreti Lokman'ın oğluna “*Yavrucuğum!*” diye seslenerek öğüt vermesi, erdem aktarımında hikmetli ve şefkatli dilin önemini gösterir. Çocuğa yalnız ne yapmaması gerektiğini söylemek yeterli olmaz; neye inanacağını, hangi ölçüyle yaşayacağını ve niçin o ölçüye bağlı kalacağını da anlatmak gerekir.

Nesli korumak, çocukları zararlı içeriklerden uzak tutmanın yanında onlara sahih aidiyet, güçlü şahsiyet, mahremiyet bilinci, iffet hassasiyeti ve helal daire şuuru kazandırmayı da içerir. Çocuğu ekrandan korumak kadar, ekran karşısında kendisini koruyabilecek bir iradeyle yetiştirmek de önemlidir.

Nesil emniyeti, yeni kuşağın dünyayla karşılaştığında kendi erdemleriyle ayakta kalabilecek güçlü bir şahsiyet kazanmasını hedefler. **Asıl koruma, çocuğun tehlikeyi tanıyacak, sınırını bilecek ve doğru tercihi yapacak bir bilinçle yetişmesiyle mümkündür.**

MAL EMNİYETİ: HELAL KAZANCI, EMEĞİ VE KUL HAKKINI KORUMAK

Mal emniyeti; helal kazancı, mülkiyet hakkını, emeğin değerini ve [ekonomik](#) adaleti korumaktır. Dijital dünya alışverişi, üretimi ve paylaşımı kolaylaştırırken yeni hak ihlallerine de zemin hazırlayabilir. Bir içerik, görsel, metin, tasarım, yazılım ya da fikir kolayca kopyalanabiliyor diye sahipsiz sayılamaz. Emeğin dijital biçimde üretilmesi, sahibinin hakkını ortadan kaldırmaz.

Mal ve ticaret alanındaki ilahi ölçü şöyledir:

“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin; ancak karşılıklı rızâınıza dayanan ticaret böyle değildir.” (Nisâ, 4/29)

Bu ilahî ölçü, dijital ortamda gerçekleşen bütün ekonomik ilişkileri de kuşatır. Bir işlemin teknik olarak yapılabilmesi, onu ahlâkî ve meşru hâle getirmez. **Kazancın helalliği, yalnızca elde edilen sonuca değil; kullanılan yöntem, tarafların rızasına ve başkasının hakkının gözetilmesine de bağlıdır.**

Başkasının hazırladığı bir metni kaynak göstermeden paylaşmak, bir tasarımı izinsiz kullanmak, ücretli bir eseri korsan yollarla çoğaltmak veya dijital ürünleri sahibinin rızası dışında yaymak, emeğe yönelik bir haksızlıktır. Bir eserin kolayca indirilebilmesi, kopyalanabilmesi veya çoğaltılabilmesi, sahibinin hakkını hükümsüz bırakmaz.

Ekranda görünmeyen emek de emektir; dijital ortamda ihlal edilen hak da haktır. Kolay erişim, sınırsız kullanım yetkisi vermez.

Mal emniyeti, mülkiyet hakkının yanında ticarete dürüstlüğü ve güveni de içine alır. Reklamda yanıltıcı ifadeler kullanmak, ürünün kusurunu gizlemek, sahte yorumlarla alıcıyı yönlendirmek, gerçek dışı indirimler oluşturmak ve insanların zaafalarını istismar eden satış yöntemlerine başvurmak ekonomik ahlâkı zedeler.

Peygamberimiz, ticarete güveni sarsan her türlü aldatmaya karşı şu kesin ikazda bulunur:

“Bizi aldatan bizden değildir.” (Müslim, Îmân, 164)

Bu nebevî ikaz, dijital ticarete de bütün açıklığıyla geçerlidir. Ürünün niteliğini olduğundan farklı göstermek, reklam ile gerçek arasındaki mesafeyi büyütme, sahte hesaplarla olumlu yorum üretmek veya tüketicinin dikkat zaafından yararlanmak aldatmanın yeni biçimleridir.

Mecra değişse de doğruluk, şeffaflık ve güvenilirlik ilkeleri değişmez.

Sahte kampanyalar, kimlik avı girişimleri, dijital dolandırıcılık ve gerçekçi olmayan kolay kazanç vaatleri ise doğrudan mal güvenliğini tehdit eder. İnsanların korkularını, ihtiyaçlarını veya kısa yoldan kazanma arzusunu istismar eden bu yöntemler, yalnızca maddî kayba yol açmaz; toplumdaki güven duygusunu da aşındırır.

Dijital mecralar tüketim arzusunu sürekli canlı tutabilir. Gösterişli hayatların, markaların ve sahip olma tutkusunun tekrar tekrar sergilenmesi; kişiyi ihtiyacı olmayan şeyleri almaya, borçlanmaya ve itibarını sahip oldukları üzerinden kurmaya yönleltebilir. Tüketim, zamanla ihtiyacı karşılayan bir araç olmaktan çıkarak görünürlük ve kabul görme vasıtasına dönüşebilir.

İnsanın nimetlerden yararlanmasına izin verilirken tüketimin sınırı da açıkça bildirilir:

“Yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.” (A'râf, 7/31)

İsraf yalnızca kullanılmayan bir eşyanın çöpe atılmasıyla ortaya çıkmaz. İhtiyaç olmadan satın almak, sırf görünür olmak için harcamak, modanın hızına yetişmeye çalışmak ve ödeme gücünü aşan borçların altına girmek de israfın çağdaş görünümlerindendir.

Borçla kurulan gösteriş, insana kısa süreli bir itibar görüntüsü sunarken uzun süre taşınacak ekonomik ve ruhsal yükler bırakabilir. Malı korumak; onu kaybetmemenin yanında israftan, ölçsüz harcamadan, tüketim baskısından ve itibar satın alma arzusundan sakınmayı da gerektirir.

Bu alanda kul hakkı hassasiyeti belirleyici olmalıdır. Başkasının parasını, emeğini, vaktini veya güvenini haksız biçimde kullanmak, dijital ortamda gerçekleştiğinde de aynı sorumluluğu doğurur.

Kul hakkı, dijital ortama taşınınca ortadan kalkmaz; ekranın arkasında işlenen bir hak ihlali, yüz yüze işlenenden daha hafif sayılmaz.

Mal emniyeti, kişinin kendi kazancını korumasının yanında başkasının hakkına riayet etmesini de gerektirir. Helal kazanç, dürüst ticaret, emeğe saygı, ölçülü tüketim ve güvenilirlik aynı ahlâkî bütünün parçalarıdır.

Kazanç karşılıklı rızaya, emek hakkaniyete, ticaret dürüstlüğe ve tüketim ölçüye dayandığında mal korunur, bereket artar ve toplumsal güven güçlenir.

DEĞİŞEN ARAÇLAR, KORUNAN EMANETLER

Bu emanetlerin her biri birbiriyle yakından ilişkilidir. Akıl örseleyen bir bağımlılık beden sağlığını da bozabilir. Mahremiyeti aşındıran bir içerik nesli ve aileyi etkileyebilir. Yanlış bir dinî bilgi, insanın inanç dünyasıyla birlikte davranışlarını da yönlendirebilir. Haksız kazanç ise malın yanı sıra vicdanı, ahlâkî ve toplumsal güveni de zedeleyebilir. **Dijital dünyada bir alanda açılan gedik, zamanla diğer emanetleri de savunmasız bırakabilir.** Bu bağlamda canın, aklın, dinin, neslin ve malın korunması birbirinden kopuk sorumluluklar olarak görülemez. Her biri insanın şerefini, istikametini ve hayat bütünlüğünü koruyan ortak bir emanet zincirinin halkalarıdır. Birini ihmal etmek, bütünü zayıflatır; birini korumak ise diğerlerini de güçlendirir.

Bu beş emanet, dijital ahlâkın temel haritasını oluşturur. Böyle bakıldığında dijital ahlâk, yalnızca ekran süresi, cihaz kullanımı veya paylaşım kurallarından ibaret kalmaz;

insanı bedeniyle, zihniyle, inancıyla, ailesiyle ve kazancıyla birlikte korumayı hedefleyen kuşatıcı bir sorumluluğa dönüşür.

Biz dijital hayatı konuşurken yalnızca cihazları, uygulamaları ve ekranları konuşmuyoruz.

Canımızı, aklımızı, dinimizi, neslimizi ve malımızı hangi tehditlerden, hangi savrulmalardan ve hangi hak ihlallerinden koruyacağımızı konuşuyoruz; zira değişen araçlara rağmen korunması gereken emanetler aynıdır.